

ORIGINAL

Coneixements de salut bucodental dels pediatres d'atenció primària de les Illes Balears

Oral health knowledge of primary care paediatricians in the Balearic Islands

Irene Coll Campayo¹ , Jose M. Quintana²

1. Centre de Salut de Valldargent, Palma. Escola Universitària Adema.

2. Coordinador Salut Dental. Serveis Centrals, Palma

Corresponding author

José M. Quintana Abraham

E-mail: jose.quintana@ibsalut.es

Received: 8 - VIII - 2022

Accepted: 20 - VIII - 2022

doi: 10.3306/AJHS.2022.37.05.145

Resum

Objectiu: Avaluar els coneixements dels pediatres d'atenció primària de salut (APS) de les Balears en matèria de salut bucodental i determinar les seves necessitats d'aprenentatge.

Material i mètodes: Es tracta d'un estudi observacional descriptiu. Es va enviar un qüestionari anònim al correu electrònic institucional de tots els pediatres de l'APS (113). Les variables d'estudi es van classificar en sis blocs.

Resultats: La taxa de resposta va ser del 34,5% .Edat mitjana 50,2 (\pm 1,25) anys. El 44% recomanen la visita al dentista des del primer any de vida i un 33% recomana la primera visita al dentista als sis anys, amb l'aparició del Programa d'atenció Dental Infantil (PADI). El 21% va derivar els pacients al dentista per diferents patologies.

Conclusió: Els pediatres coneixen les recomanacions de les guies de salut bucodental. Hem detectat diversos àmbits on calen accions per millorar el seu coneixement.

Palabras clave: Cura dental, higiene oral, caries dental, dieta, pediatres.

Abstract

Objective: To evaluate the knowledge of the Balearic primary health care (PHC) paediatricians regarding oral health and to determine their learning needs.

Material and methods: This was a descriptive observational study. An anonymous questionnaire was sent to the institutional email of all PHC paediatricians (113). The study variables were classified in six blocks.

Results: The response rate was 34,5% The mean age was 50.2 (\pm 1.25) years. The 44% recommend visiting the dentist from the first year of life and 33% recommend the first visit to the dentist at the age of six, with the onset of Child Dental Care program (PADI). 21% referred the patients to the dentists due to different pathologies.

Conclusion: Paediatricians are aware oral health guidelines recommendations. We detected several domains where actions are needed to enhance their knowledge

Key words: Dental care, oral hygiene, dental caries, diet, paediatricians.

Introducció

La càries dental és una de les malalties cròniques més freqüents que afecten als infants. És un problema de salut pública important a la primera infància, amb impactes negatius al llarg de la vida¹⁻⁵.

A nivell mundial, el 60-90% dels infants estan afectats, amb taxes de càries dental molt superiors a l'asma infantil^{5,6}.

La càries dental és una malaltia progressiva i es pot revertir si es controla de manera precoç, però si no es tracta, es torna més complexa amb el pas del temps⁷.

A la darrera enquesta de Salut Oral d'Espanya el percentatge de menors de 5-6 anys amb almenys una dent primària amb caries o obturada era del 35.5%. Als 12 i 15 anys, el percentatge de joves amb història de càries a la dentició definitiva era del 28.6% i 35.5% respectivament.

La Societat Espanyola d'Odontopediatria (SEOP) defensa que la primera visita al dentista es realitzi al primer any de vida, fins i tot durant el darrer trimestre de l'embaràs⁸.

L'Organització Mundial de la Salut (OMS) identifica la salut bucodental com a important per a la pràctica interprofessional del sector de la salut primària⁹.

El pediatre té un paper fonamental, ja que és qui té el primer contacte amb els infants i els seus pares. Per tant és qui pot detectar lesions en estadis més precoces per derivar-los al seu odontòleg de referència. La seva actitud i nivell de coneixements són factors essencials que afecten a la prevenció i al tractament de les caries de primera infància¹⁰.

Desenvolupar accions per enfortir el paper dels pediatres en la salut bucodental dels nens requereix una comprensió dels seus coneixements i pràctiques actuals¹¹.

Per tot l'anterior es planteja l'objectiu d'avaluar els coneixements dels pediatres d'atenció primària.

Material i Mètodes

L'estudi realitzat va tenir un disseny descriptiu transversal. Es va sol·licitar un llistat de tots els professionals de pediatria en actiu del Servei de Salut de les Illes Balears. Es va enviar un correu electrònic als 113 pediatres per sol·licitar la seva participació de manera voluntària, la mecanització del qüestionari la portà a terme l'administrativa que les rebia.

El qüestionari constava de 23 preguntes, de selecció múltiple, 1 resposta correcta. Les preguntes comunes s'agruparen en 6 blocs:

1. Visita al dentista (bloc 1; ítems 1-2)
2. Higiene oral (bloc 2; ítems 3-6)
3. Caries dental (bloc 3; ítems 7-12)
4. Dieta (bloc 4; ítems 13-14)
5. Valoració dels propis coneixements del pediatre/ PADI (bloc5; ítems 15-20)
6. Formació (bloc 6; ítems 21-23)

Les dades demogràfiques foren, gènere, edat, via d'especialització i la illa on exercien. Per assegurar la qualitat de l'estudi, les dades han estat gestionades per la investigadora principal.

Resultats

Participaren del estudi 39 pediatres que representen el 35,1 % del total de Balears: 31 dones (79,5%) i 8 homes amb una edat mitjana de 54,6 ±3,2 els homes i 49,1± 1,6 les dones. La especialització dels participants fou en 26 via MIR (67%), en 8 casos (21%) altres (medicina de família) i en 5 (13%) via MESTO.

En la distribució per illes, la majoria fou de Mallorca, amb un 72%, un 21% de Menorca i un 8% d'Eivissa.

A la **taula I** es mostren les freqüències i els percentatges absoluts de cada ítem dels bloc 1 a 5 del qüestionari.

El 62 % (n= 24) manifesta no haver rebut docència en matèria de salut bucodental durant la seva formació acadèmica o especialitzada.

Al **gràfic 1** es mostra com un 95% dels pediatres (n=37) els hi agradaria rebre formació en salut buco-dental, i a un 5% (n=2) pot ser. També apareix la distribució del tipus de format que prefereixen.

Discussió

A proposta del coordinador del Servei Dental -PADI es va portar a terme una avaluació interna dins el Servei de Salut. El PADI s' encarrega de la prevenció i tractament conservador de la dentició entre el 6 i els 15 anys.

La Direcció Assistencial del Servei de Salut i la Coordinació Autònoma de Pediatria el varen considerar d'interès (març 2021).

Varen contestar un terç dels pediatres malgrat que es va enviar un segon correu corporatiu per recordar-ho. Cal tenir en compte que els resultats poden estar influïts pel fet que hagin contestat els més motivats.

La majoria dels pediatres que han respost demostren tenir coneixements de les preguntes dels diferents blocs.

Taula I: Resultats del qüestionari distribuït als pediatres (ítems 1 a 20).

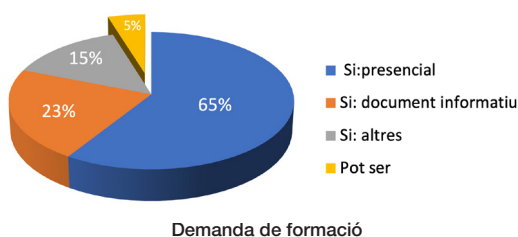
BLOC 1. VISITA AL DENTISTA		
1. A quina edat creu que els infants han de tenir la seva primera visita al professional d'odontologia?	A l'any Al sis anys, amb l'inici del PADI Quan presenten qualche patologia No sap, no contesta	17 (44%) 13 (33%) 8 (21%) 1 (3%)
2. Quan un infant vé a la consulta per un mal de queixal, la vostra actuació és:	Donar analgèsics Donar analgèsics+antibiòtic Derivar al dentista sense medicació Altres (especificar)	16 (41%) 10 (26%) 3 (8%) 10 (26%)
BLOC 2. HIGIENE ORAL		
3. A partir de quina edat hi ha que raspallar les dents?	Des de que té dents a la boca Quan ell pugui raspallar-se sol A partir dels sis anys No sap, no contesta	35 (90%) 4 (10%) 0 0
4. Quina concentració de fluor recomanu per a les pastes de dents?	350/450 ppmF 1450 ppmF La que sigui més econòmica No sap, no contesta	12(32%) 18 (47%) 0 8 (21%)
5. Coneix la "Técnica LEL" d'aixecar el llavi?	No Sí Em sona però no sé exactament en què consisteix No sap, no contesta	30 (77%) 3 (8%) 2 (5%) 4 (10%)
6. La causa més freqüent de sagnat de genives a un nin (de 6 a 12 anys) és:	Recarvi dentari Gingivitis per falta d'higiene Caries Altres	7 (18%) 31 (79%) 0 1 (3%)
BLOC 3. CÀRIES		
7. Considera que la caries és:	Una malaltia infecciosa i transmissible Una disbiosis causada pel consum de sucre Una malaltia genètica que s'hereda No sap/no contesta	15 (35%) 19(49%) 1 (3%) 4 (10%)
8. Pèrdua prematura de les dents per caries: té efectes negatius sobre les dents?	Vertader Fals Depèn No sap/no contesta	20 (51%) 2 (5%) 13 (33%) 4 (10%)
9. La caries en dentició temporal ha de rebre tractament odontològic?	Vertader Fals Depèn No sap/no contesta	15 (38%) 1 (3%) 22 (56%) 1 (3%)
10. La lactancia materna perllongada i a demanda (més d'un any): pot afavorir l'aparició de caries?	Vertader Fals Depèn No sap/no contesta	13 (33%) 16 (41%) 7 (18%) 3 (18%)
11. Quina lesió reconeix en aquesta imatge?	 Alteració de l'esmal: hipoplasia, HMI Placa dental (mala higiene oral) Lesió de caries No sap/no contesta	27 (69%) 9 (23%) 2 (5%) 1 (3%)
12. Quina lesió reconeix en aquesta imatge?	 Alteració de l'esmal: hipoplasia, HMI Placa dental (mala higiene oral) Lesió de caries No sap/no contesta	5 (13%) 1 (3%) 31 (79%) 2 (5%)
BLOC 4. DIETA		
13. La dieta rica en sucres facilita l'aparició de:	Maloclusions dentals Caries Tot tipus de lesions orals No sap/no contesta	0 32 (82%) 7 (18%) 0
14. Quan recomau un canvi de dieta per la raó que sigui: teniu present la salut bucodental?	Sí No A vegades No sap/no contesta	24 (82%) 4(10%) 10 (26%) 1 (3%)

BLOC 5. VALORACIÓ DELS PROPIS CONEIXEMENTS DEL PEDIATRE/PADI		
15. Quina diria que és la primera dent que apareix a la boca (mitjana)?	Les 2 incisives centrals inferiors Les 2 incisives centrals superiors Les 4 primeres molars superiors i inferiors No sap/no contesta	34 (87%) 4 (10%) 1 (3%) 0
16. En relació amb la caries: considera que té coneixements per diagnosticar-la?	Sí No Només a les dents definitives No sap/no contesta	21 (54%) 16 (41%) 1 (3%) 1 (3%)
17. En relació amb la gingivitis: considera que té coneixements per diagnosticar-la?	Sí No Només a les dents definitives No sap/no contesta	19 (49%) 12 (31%) 1 (3%) 7 (18%)
18. En relació a les patologies, anterior citades: considera que hauria de poder diagnosticar-les?	Sí, ajudaria en la millora més precoç de la patologia No, prefereixo derivar al dentista Només a les dents definitives No sap, no contesta	37 (94%) 1 (3%) 0 1 (3%)
19. Coneix quina cobertura té el PADI?	Sí No Certes coses sí, però no totes No sap/no contesta	26 (67%) 0 13 (33%) 0
20. Recomana als pares l'ús del PADI per als seus pacients?	Sí, sempre No Quan m'ho demanen els pares No sap/no contesta	38 (97%) 1 (3%) 0 0
BLOC 6. FORMACIÓ		
21. Ha rebut formació en salut bucodental durant la seva formació?	Sí, durant estudis de medicina Sí, com a formació continuada No No sap/no contesta	6 (15%) 8 (21%) 24 (62%) 1 (3%)
22. Li agradaria rebre qualque tipus de formació en matèria de salut bucodental?	Sí No Potser No sap/No contesta	37 (95%) 0 2 (5%) 0
23. Quin tipus de formació preferiria?	Presencial, seminari, curs Document informatiu Altres	24 (62%) 9 (23%) 6 (15%)

Gràfic 1: Percentatge de pediatres que volen rebre formació en salut bucodental i la seva distribució.

Per altra banda, es mostren deficiències en relació a alguns punts tan importants com el diagnòstic de la lesió que apareix a la imatge de la pregunta 11. Es tracta de una lesió de caries de primera infància (CPI): 69% dels pediatres han contestat que es tracta d'una alteració de l'esmalt i només un 5% que es tracta d'una lesió de caries. Aquesta lesió, pot ser detectada amb la tècnica LEL (aixecar el llavi) del nadó un cop al mes, per cercar signes inicials de CPI. Un 3% diu conèixer aquesta tècnica davant un 77% que afirma desconèixer-la. La CPI

representa el patró de caries més agressiu, destructiu i amb les pitjors seqüeles en dentició temporal i el pic més elevat és entre els 13 i 24 mesos.

Aquest resultat contrasta amb un altra que confirma que tot i que els coneixements sobre el tractament de la caries eren escassos, el seu nivell de coneixements sobre higiene oral, caries i hàbits nutricionals era adequat¹⁰.

Diversos estudis mostren que els pediatres tenen una manca de coneixements dels conceptes bàsics d'odontologia, més concretament d'odontologia pediàtrica, segurament conseqüència de la poca formació rebuda durant la seva formació universitària^{12,13}.

El 44%, recomanen visitar el dentista des del primer any de vida tal i com aconsellen actualment les societats d'odontopediatria però un 33% la recomanen a l'edat de sis anys, amb l'inici del PADI, i un 21% quan presenten patologia.

Les darreres investigacions així com les societats científiques d'odontopediatria indiquen que només les

pastes dentals amb concentracions iguals o majors a 1000 ppmF (parts per milió de fluor), han provat ser eficaces en la reducció de caries. Un 32% (n=12) continuen aconsellant pastes de 350/450 ppmF, insuficient per combatre la caries i un 21% (n=8) desconeix la concentració que ha d'aconsellar.

La gran majoria dels pediatres acceptarien més formació en matèria de salut bucodental, sobretot presencial, per tal de millorar l'atenció dels seus pacients.

La salut bucodental està entre els objectius docents de la rotació per Atenció Primària; per tant pot ser desitjable aprofitar les consultes de PADI a les unitats de salut bucodental dels centres de salut hi hagi dentistes que puguin actuar com a formadors en aquesta etapa.

Conclusió

El nivell de coneixements fou acceptable en diversos ítems, però en altres com la detecció precoç de CPI, la recomanació de la concentració adient de fluor a la pasta, o la edat d'inici de la higiene dental es aconsellable actualitzar els coneixements.

Agraïments

A la Dra. Eugènia Carandell, directora assistencial del Servei de Salut de Balears i a la Dra. Margalida Cañellas, coordinadora de pediatria, al Dr. Joan Llobera i a la Unitat d'Investigació de la Gerència d'Atenció Primària. A tots els pediatres que ens han regalat els seu temps per poder elaborar aquest article.

Conflicte d'interessos

Els autors declaren no tenir cap conflicte d'interessos.

Bibliografia

- Gussy MG, Waters EG, Walsh O, Kilpatrick NM. Early childhood caries: Current evidence for aetiology and prevention. *Journal of Paediatrics and Child Health*. 2006 Jan 1;42(1-2):37-43.
- de Silva-Sanigorski AM, Calache H, Gussy M, Dashper S, Gibson J, Waters E. The VicGeneration study - a birth cohort to examine the environmental, behavioural and biological predictors of early childhood caries: background, aims and methods. *BMC Public Health*. 2010 Dec 25;10(1):97.
- Kassebaum NJ, Bernabé E, Dahiya M, Bhandari B, Murray CJL, Marcenes W. Global burden of untreated caries: a systematic review and metaregression. *Journal of dental research*. 2015 May 4;94(5):650-8.
- Sheiham A. Dental caries affects body weight, growth and quality of life in pre-school children. *British Dental Journal*. 2006 Nov 25;201(10):625-6.
- World Dental Federation. The Oral Health Atlas SECOND EDITION A CALL FOR GLOBAL ACTION CHALLENGE ORAL DISEASE The of THE CHALLENGE OF ORAL DISEASE A call for global action. 2015.
- 2000 Surgeon General's Report on Oral Health in America | National Institute of Dental and Craniofacial Research [Internet]. [cited 2021 Jul 12]. Available from: <https://www.nidcr.nih.gov/research/data-statistics/surgeon-general>
- Lewis CW, Grossman DC, Domoto PK, Deyo RA. The Role of the Pediatrician in the Oral Health of Children: A National Survey. *PEDIATRICS*. 2000 Dec 1;106(6):e84-e84.
- Sociedad Española de Odontopediatria. 10 preguntas sobre la caries dental. <https://www.odontologiapediatrica.com/para-padres/10-preguntas-sobre-las-caries/>. 2019.
- World Health Organisation. WHO expert consultation on public health intervention against early childhood caries: report of a meeting, Bangkok, Thailand, 26-28 January 2016. REPORT OF A MEETING – Bangkok, Thailand, 26–28 January 2016. 2016;(January):26-8.
- González E, Pérez-Hinojosa S, Alarcón JA, Peñalver MA. Conocimiento de pediatras y padres andaluces sobre caries de aparición temprana. *Anales de Pediatría*. 2015;82(1):19-26.
- Dickson-Swift V, Kenny A, Gussy M, McCarthy C, Brackley-O'Grady S. The knowledge and practice of pediatricians in children's oral health: A scoping review. *BMC Oral Health*. 2020;20(1):1-10.
- Krol DM. Educating pediatricians on children's oral health: past, present, and future. *Pediatrics*. 2004 May;113(5):e487-92. doi: 10.1542/peds.113.5.e487.
- Di Giuseppe G, Nobile CG, Marinelli A, Angelillo IF. Knowledge, attitude and practices of pediatricians regarding the prevention of oral diseases in Italy. *BMC Public Health*. 2006 Jul 5;6:176. doi: 10.1186/1471-2458-6-176.